

VALSTS SEKTORA DARBĪBAS EFEKTIVITĀTES IZVĒRTĒŠANAS IESPĒJAS

Evaluation of Efficiency in the Public Sector

Ērika Žubule

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Lūcija Kavale

Latvijas Universitāte, Latvija

Abstract. *The paper is focused on the efficiency of government activities and possibilities of evaluating it. Nowadays an appropriate use of public finances is an urgent problem of financial management of the state. Therefore, a special emphasis is put on the necessity to evaluate the results of activities of the public sector. These results have become an important element of the public financial system oriented towards results, as they form a stable base for planning and evaluating government budget resources. Being unaware of results, it is impossible to estimate if the aims and tasks set by the government financial policy are real and appropriate to the current situation and financial resources. Therefore a systematic approach to the evaluation of activities of the state administration is necessary. It can be done with the help of the system of efficiency indicators.*

Existing views on efficiency evaluation options for the public sector in economic literature are summarized, related issues are highlighted and trends in the improvement of the performance indicators system are identified in the research.

Keywords: *efficiency, effectiveness, input, outcome, output, productivity, public sector.*

Ievads

Introduction

Ekonomistu pētījumos par fiskālo politiku tiek uzsvērta nepieciešamība izvērtēt fiskālās vadības mehānismu attiecībā uz valsts budžeta izdevumu daļas veidošanos un nodrošināšanu, aktualizējot valsts sektora rīcībā esošo resursu efektīvu izmantošanu. Izvērtējot Eiropas valstu budžetu veidošanā izmantoto makroekonomisko prognožu formēšanas un budžeta plānošanas pamatprincipus, var secināt, ka laika posmā līdz 2008.gadam lēmumi par budžeta līdzekļu piešķiršanu valdību noteiktajām prioritātēm tika pieņemti, pamatojoties uz pastāvīgi notiekošā valsts budžetu pieauguma rēķina bez izdevumu lietderīguma izvērtēšanas. Līdz ar to fiskālās situācijas kontekstā apstiprinās apgalvojums, ka tradicionāli ekonomikas stabilitātes apstākļos diskusijas par valsts pārvaldes darbības efektivitāti tiek pieklusinātas. Radikālu nozīmi tās iegūst ekonomiski kritiskajās situācijās, kad valdībai, samazinoties budžeta ieņēmumiem,

palielinoties budžeta deficīta apjomiem, valdības parādam, jāsāk risināt valdības izdevumu efektivitātes problēmas. It sevišķi tās ir kļuvušas aktuālas fiskālās konsolidācijas situācijā, kad valdībām ir jāpieņem lēmumi par korekcijām budžetos, kuru viens no risinājumiem ir izdevumu samazināšana.

Tātad, būtiska uzmanība ir jāpievērš tādiem valsts finanšu organizatoriskajiem jautājumiem kā valsts izdevumu struktūras izvērtēšana un to vadības sistēmu pārskatīšana, kuras iepriekšējos gados ietekmēja valdības funkciju un līdz ar to valsts budžetu pieaugumus. Tas viss pastiprina valsts pārvaldes strukturālo pārmaiņu nepieciešamību, kuras nav iespējamās bez reformām budžeta procesa jomā.

Pētījuma autores uzskata, ka reālas strukturālās pārmaiņas valsts pārvaldē nozīmē ne tikai tās struktūras maiņu, bet, būtiska ir sistēmiska pieeja, kurā ir ietvertas atbildes uz jautājumiem: kas valdībai jā dara? kā to var izdarīt? kādi ir efektīvākie darbības risinājumi? Tas viss nosaka nepieciešamību pilnveidot valsts budžeta plānošanas procedūras, kas savukārt aktualizē prasību veidot pilnīgu informāciju par fiskāliem lēmumiem un to rezultātiem. Līdz ar to nozīmīgs kļūst tāds problēmjautājums kā valsts sektora darbības efektivitātes izvērtēšana.

Pētījuma mērķis ir, apkopojot ekonomiskajā literatūrā pastāvošos ar valsts pārvaldes darbības efektivitātes izvērtēšanu saistītos konceptuālos un metodoloģiskos pētījumus un viedokļus, identificēt problēmjautājumus.

Mērķa sasniegšanai izvirzīti šādi uzdevumi:

- izpētīt un apkopot ekonomiskajā literatūrā pastāvošos viedokļus un atzinumus par valsts sektora darbības izvērtēšanas iespējām;
- izvērtēt valsts sektora darbības efektivitātes jēdzienu;
- identificēt būtiskākos problēmjautājumus valsts darbības efektivitātes izvērtēšanas kontekstā.

Jāuzsver, ka identificēto problēmjautājumu risinājumu potenciālo iespēju izpētei un pamatojumam ir nepieciešams veikt atsevišķu un patstāvīgu pētījumu.

Pētījumā izmantotas vispārpieņemtās ekonomiskās analīzes metodes:

- monogrāfiskā jeb aprakstošā, kuras ietvaros, pamatojoties uz Latvijas un ārvalstu speciālās literatūras, zinātnisko publikāciju studēšanu, apkopojot informāciju, tika veikta pētāmā priekšmeta detalizēta izpēte, raksturojot ne vien pētāmā priekšmeta pašreizējo stāvokli, bet arī to, kādas pārmaiņas notikušas laika gaitā;
- analīzes metode, sadalot veselo informāciju sastāvdaļās un apskatot katru no tām atsevišķi;
- loģiski konstruktīvā metode, analizējot rezultātus un izsakot spriedumus;

- kontentanalīze ar mērķi noteikt konkrētus konceptus tekstos, analizējot to nozīmi un savstarpējo attiecību ar citiem konceptiem vai vārdiem.

Valsts sektora darbības izvērtēšanas būtiskākie aspekti *The most important aspects of public sector performance evaluation*

Kopš pastāv valsts institūcija kā tāda, būtiska uzmanība tiek pievērsta valsts pārvaldes darba kvalitātes novērtējumam. Līdz ar to ir aktualizējies valsts pārvaldes darbības efektivitātes jēdziens.

Ekonomiskajā literatūrā valsts pārvaldes darbības efektivitātes izvērtēšanas jautājumi ir iekļauti pētījumos gan makroekonomiskajā kontekstā (J.E. Stiglitz), gan valsts pārvaldes organizācijas kontekstā (A.Premchand, M.Holzer, D.M.Fick, A.Afonso, V.Tanzi u.c.), gan arī publisko finanšu kontekstā (Dž.Miller, B.H.Potter, J.Diamond u.c.). Līdz ar to var apgalvot, ka ekonomiskajos pētījumos valsts darbības efektivitātes jēdziens tiek vērtēts no dažādiem aspektiem, kas rada zināmu problemātiku vienotas izpētes metodoloģijas izveidē.

Praktiski būtiska uzmanība valsts pārvaldes darbības efektivitātes izvērtēšanas jautājumiem tika pievērsta ASV 20.gs. 70.-80.gados, Eiropā 21.gs. sākumā, kad valstīs, palielinoties valdību budžeta deficītam, pastiprinājās sabiedrības neapmierinātība ar pieaugošiem izdevumiem.

Izteikta uzmanība valsts sektora darbībai tika pievērsta situācijā, kad 2007.g. ASV sākusies, kopš 2008.g. pārņemot arī Eiropas valstis, ekonomiskā krīze negatīvi ietekmēja valdību finanšu kapacitāti: samazinājās nodokļu ieņēmumi budžetos, pieauga budžetu deficīti, kas kritiski palielināja valdību kopējos parādus.

Līdz ar to aktualizējās jaunas publiskās vadības (New Public Management) principu ieviešanas nepieciešamība valsts sektora darbībā. Jāuzsver, ka tā nav jauna parādība, jo ilgā laika posmā valstīs tiek aktualizēti pasākumi publiskās pārvaldes darbības izvērtēšanai. Pētnieki uzskata, ka tā ir zināma renesanse valdības sektora izmaksu izvērtēšanā, kad lielāka uzmanība jāpievērš nevis ieguldījumiem, bet, izlaidei (output) (Levy, 2010)

Nenoliedzot iepriekšteikto, autores piekrīt viedoklim, ka jaunajā publiskajā vadībā galvenajai uzmanībai jābūt vērstai uz valsts pārvaldes sistēmas uzlabošanu, to organizatoriski pārstrukturējot (managerialism of Public Sector) (Fatemi, Behmanesh, 2012)

Vērā ņemams arī viedoklis, ka jaunās publiskās vadības principu ieviešanas kontekstā valsts sektora sfērā lietderīgi būtu izmantot privātuzņēmēju pieeju (Guerrero – Orozco, 2014)

Līdz ar to, lai novērtētu valsts pārvaldes iestāžu darbu ar mērķi padarīt to pēc iespējas efektīvāku, plaši tiek izmantota uz sniegumu vadību balstītā teorija. Balstoties uz tās atziņām, iespējams novērtēt valsts pārvaldes sniegumu jeb tās darbībā tieši sasniegtos rezultātus. Tātad tiek nodrošināta uz sniegumu orientēta vadība, kurai ir gan stratēģiska, gan arī integrēta pieeja (Baltiņa, 2010)

Veicot pastāvošo viedokļu izpēti par valsts pārvaldes darbības izvērtēšanas iespējām, pirmkārt, var secināt, ka valsts sektora darbības izvērtēšana ir pozicionējusies kā pētījumu objekts dažādos zinātnes virzienos (ekonomika, vadība, politika u.c.). Līdz ar to tiek izvirzītas daudzpusīgas pieejas valsts pārvaldes darbības vērtēšanas sistēmas izveidei.

Otrkārt, jāuzsver, ka pētījumi šajā jomā ir diezgan haotiski, savstarpēji nesaistīti. Joprojām ekonomisti nav izveidojuši vienotu metodiku, kas dotu iespēju izprast sakarības starp valsts pārvaldes iestāžu izmaksām un iestāžu nodrošināto pakalpojumu rezultātiem. Kā būtiskākais arguments tiek minēts, ka valsts sektora darbības efektivitātes paaugstināšanas problemātiku pēta dažādu zinātnes nozaru pārstāvji, un tiek izmantota arī atšķirīga terminoloģija.

Tomēr autores vēlas uzsvērt viedokli, ka cilvēku darbības efektivitātes izvērtēšana ir būtisks nosacījums valdības lēmumu pieņemšanai. Ja efektivitātes rādītāju sistēma nepastāv, lēmumu pieņemšana tradicionāli notiek, pamatojoties uz subjektīviem viedokļiem. (Public Productivity Handbook, 1992).

Valsts sektora darbības efektivitātes jēdziens *Public sector operational efficiency concepts*

Pirms uzsākt diskusiju par valsts sektora darbības efektivitātes izvērtēšanas iespējām, svarīgi uzsvērt, ka jebkuras darbības kvalitātes izvērtēšanas kontekstā ekonomiskajā literatūrā aktualizē šādus jēdzienus:

- ieguldījumi (input);
- izlaide (output);
- rezultāts (outcome);
- efektivitāte (efficiency);
- rezultativitāte (effectiveness);
- produktivitāte (productivity).

Veicot šo jēdzienu terminoloģisko pielietojumu, var apgalvot, ka pastāv problemātika šo jēdzienu izpratnē un interpretācijā. Autores uzskata, ka galvenais iemesls tam ir pretrunas jēdzienu tulkojumos. Līdz ar to, autoruprāt, valdības darbības efektivitātes izvērtēšanai ir jānodrošina kompleksa pieeja, pievēršot uzmanību visiem rādītājiem. Autores piekrīt viedoklim, ka valsts pārvaldes darbības kvalitātes izvērtēšanai ir jāizmanto rādītājs „izpilde” (performance), un kā būtiskākie komponenti tā kompleksai analīzei tiek izvirzīti sekojoši:

- rezultativitāte (effectiveness);
- ekonomiskā efektivitāte jeb produktivitāte (efficiency/productivity);
- ekonomiskums (economy);
- pakalpojums un kvalitāte (service quality);
- atbilstība (compliance). (Performance Management in Government. Contemporary Illustrations, 1996)

Pētījuma autoru uzmanība tika pievērsta arī OESD (Organization for Economic Co-operation and Development) valstīs pastāvošajai efektivitātes vērtēšanas praksei. Atbilstoši organizācijas metodoloģijai valsts sektora darbība tiek vērtēta kompleksi, izmantojot dažādus rādītājus un metodes tās efektivitātes noteikšanā, bet, kā būtiskākie tiek uzsvērti šādi komponenti:

- rādītāji (performance measures);
- rezultatīvie indikatori (performance indicators). (Enhancing the effectiveness of public spending: experience in OECD countries, 2004)

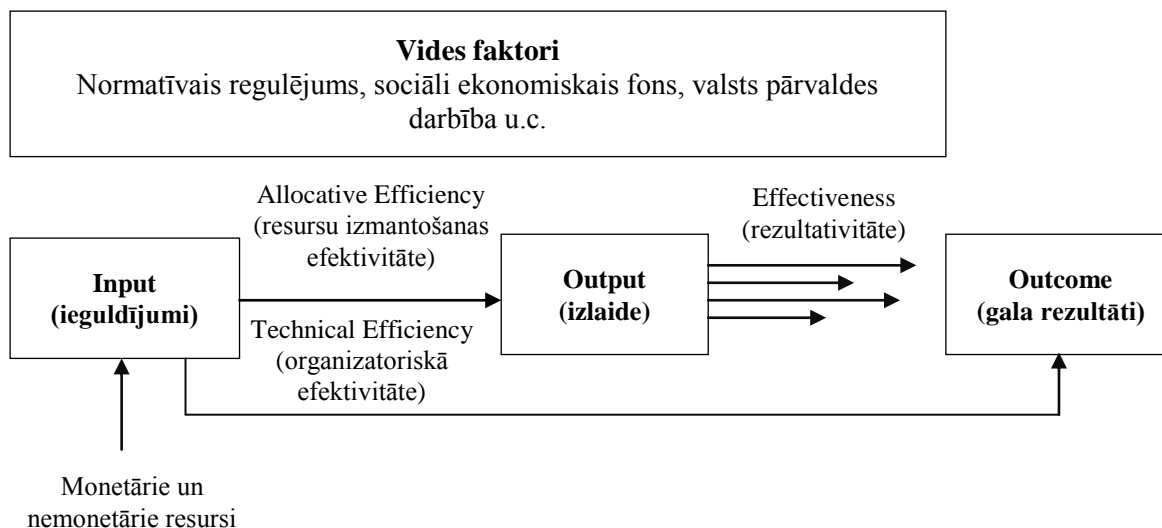
Jāuzsver, ka ekonomiskajā literatūrā pastāvošie viedokļi akcentē, ka starp abiem kritērijiem nav būtisku atšķirību, jo abi tiek izmantoti valdību budžetu programmu gala rezultātu, politiku darbības un to īstenošanai nepieciešamo resursu apjomu izvērtēšanā. Rezultatīvātes indikatori galvenokārt ir kvantitātes vai kvalitātes izvērtēšanas komponente, kas norāda uz darbības rezultātu vai iestādes centieniem reāli sasniegt noteikto mērķi. Bet, rādītāji kalpo gala rezultāta (outcome) izvērtēšanai, kā arī konkrētu politiku, programmu, iestāžu darbību un to īstenošanai izmantoto resursu (output) izvērtēšanai. (Managing Public Expenditure. A Reference Book for Transition Countries, 2001)

Pēdējos gados ekonomiskajā literatūrā tiek izvērsta diskusija, ka valsts pārvaldes darbības izvērtējumam būtiski būtu izmantot daudzfaktoru produktivitātes (multi-factor productivity) rādītājus, kuri sevī ietver darba, kapitāla, preču un pakalpojumu produktivitāti (Jurd, 2011). Var apgalvot, ka līdz ar to veidojas strukturēta pieeja valsts pārvaldes darbības izvērtēšanā atbilstoši konkrētajiem ieguldījumiem un sasniegtajiem rezultātiem.

Veicot valsts sektora darbības efektivitāte jēdziena izpēti ekonomiskajā literatūrā, var secināt, ka tas sevī ietver divus būtiskākos aspektus – ekonomiju un rezultativitāti. Līdz ar to efektivitātes izvērtēšanai tradicionāli tiek piedāvāts attiecināt izlaidi (output) un ieguldījumus (input). Bet, tiek uzsvērts, ka tādā interpretācijā jēdziens „izlaide” tiek uztverts ļoti šaurā izpratnē, jo galvenokārt ir saistīts ar padarīto, bet, valsts darbības sfēru nevar novērtēt tikai ar preču un pakalpojumu apjomu. Būtiska ir to spēja apmierināt sabiedrības locekļu intereses. Tāpēc ir pamatota nepieciešamība ieviest rādītājus, kuri atspoguļo valsts iestāžu sniegto pakalpojumu ietekmi uz sabiedrību. Tāpēc valsts sektora darbības efektivitātes paaugstināšanas problemātikas izpētē paralēli kvantitatīvajiem rādītājiem ir aktualizēti arī kvalitatīvie, kuri norāda uz valsts

sektora darbības rezultativitāti (effectiveness) (Public Productivity Handbook, 1992)

Autores uzskata, ka, lai nodrošinātu korektu izpratni par valsts darbības efektivitāti, nepieciešams veidot ar to saistīto jēdzienu mijiedarbību (skat.1.attēlu)

1.attēls. Efektivitātes un rezultativitātes jēdzienu konceptuālais ietvars (autoru veidots, izmantojot Mandl, 2008)

Figure 1 Conceptual framework of efficiency and effectiveness (authors' construction based on Mandl, 2008)

Var secināt, ka ieguldījumu (input) un izlaides (output) proporcijas ir uzskatāmas kā efektivitātes (efficiency) pamatrādītāji. Līdz ar to efektivitāte koncepcija sevī ietver izpratni par pakalpojumu nodrošināšanas iespēju robežām, tas ir, lielāka izlaide attiecībā pret konkrētu ieguldījumu vai zemāks ieguldījums attiecībā uz konkrētu izlaidi. Tomēr tiek uzsvērts, ka ieguldījumu un izlaides galīgie mērķi ir nodrošināt rezultativitāti, uz ko norāda gala rezultāti (outcome). Līdz ar to būtiski, ka gala rezultāti tradicionāli ir vērsti uz labklājības vai izaugsmes mērķiem, bet, jāņem vērā, ka tos var ietekmēt vairāki dažādi faktori. Tiek apgalvots, ka rezultativitāti (effectiveness) ir problemātiskāk izvērtēt nekā efektivitāti (efficiency), jo gala rezultāti ir cieši saistīti ar politisko izvēli.

Problemātiku rada arī atšķirība jēdzienu „izlaide” (output) un „rezultāti” (outcome) izpratnē un interpretācijā. Minētajā kontekstā autores piekrīt viedoklim, ka jēdziens „izlaide”(output) norāda uz īstermiņa darbības rezultātiem, bet, jēdziens „rezultāts” (outcome) - uz sagaidāmo gala rezultātu jeb noteikto mērķi ilgtermiņā. (Kotāne, 2014)

Tas nozīmē, ka valsts sektora darbības vadības procesā būtiskākai nozīmei jābūt ilgtermiņa mērķu izvirzīšanai un uz to sasniegšanu vērstām darbībām, ņemot vērā visus šo procesu ietekmējošos faktoros: cilvēkresursi, naudas ieguldījumi, pakalpojumi utt.

Akcentējot viedokli, ka jebkuras organizācijas mērķis ir īstenot aktivitātes, kuras palīdz sasniegt rezultātus pēc iespējas efektīvākā un produktīvākā veidā, jāuzsver, ka, lai to panāktu, jebkuras darbības programmas izstrādes sākumā ir būtiski izprast, ko un ar kādiem līdzekļiem vēlamies sasniegt. Līdz ar to jāpiekrīt viedoklim, ka tieši uz sniegumu vadību balstītās teorijas principi var nodrošināt attīstību un izaugsmi (Baltiņa, 2010)

Autores uzskata, ka problēmas izpētē svarīga ir valsts budžeta izdevumu jēdziena koncepcija. Tradicionāli tiek apgalvots, ka tie ir valsts funkciju un uzdevumu veikšanai budžeta likumā noteiktie naudas līdzekļi. Līdz ar to valdības izdevumi tiek aplūkoti kā skaitlisko lielumu virkne, kas sākas budžeta sastādīšanas posmā un turpinās tā izpildes laikā, nodrošinot iedzīvotājiem pakalpojumus. (Premčand, 2006) Pamatojoties uz to, tiek apgalvots, ka valdības izdevumu organizatoriskais cikls ir pabeigts, ja ir sasniegti noteikti mērķi. Kā galvenos valdības darbības rezultātus A.Premčand izvirzījusi efektivitātes rādītājus, kuri tiešā veidā atkarīgi no izdevumu vadības organizatoriskajiem aspektiem valsts finanšu resursu veidošanas un izlietošanas procesā. Līdz ar to var piekrist, ka valdības izdevumu sistēmā jābūt nodrošinātiem šādiem nosacījumiem:

- ar izdevumiem saistīto darbību analīze, to rezultativitātes izvērtēšana;
- informācijas par valdības veiktajām aktivitātēm nodrošināšana sabiedrībā. (Premčand, 2006)

Problemātiku valsts sektora darbības izvērtēšanā akcentē K.Ridlijs (C.Ridley) uzsverot, ka valsts sektorā sniegtie pakalpojumi ir pielietoto spēju rezultāts, kuri norāda uz konkrētu darba apjomu, bet, nav skaidrs, cik labi darbs ir veikts un vai tas atbilst izvirzītajam mērķim un uzdevumiem. Tāpēc nepieciešams aktualizēt jēdzienu „rezultāts”. (Public Productivity Handbook, 1992)

Tātad, valsts pārvaldes darbības efektivitātes izvērtēšanā būtiska nozīme ir tās darbībā iegūtajam rezultātam. Bet, tiek uzsvērts, ka tā interpretācijā jāņem vērā potenciālās rezultativitātes rādītāju pārklāšanās iespējas, piemēram, pakalpojumu kvalitāte, sociālie rādītāji var būt uzrādīti kā gala rezultāti, bet, darbības procesu rādītāji - kā izlietoto resursu rādītāji. Līdz ar to kā galvenie efektivitātes vērtēšanas kritēriji ir izmantoto resursu rādītāji, konkrēto darbību rezultāti un gala rezultātu (*efekta*) rādītāji. Bet, divu pēdējo rādītāju noteikšanā problemātiska ir to savstarpējo sakarību identifikācija. (N.Sivaševa, 2005)

Nostiprinoties viedoklim, ka valsts pārvaldē ir ierobežotas iespējas izmantot privātajam sektoram raksturīgus efektīvas un mērķtiecīgas darbības

novērtēšanas elementus, attīstītajās valstīs budžeta procesa reformēšanas gaitā pakāpeniski ar mērķi nodrošināt publiskā sektora pārvaldes efektivitātes izvērtēšanu tika izstrādāta un piedāvāta **rezultatīvo rādītāju sistēma**. Par galveno tās kritēriju izvirzīta valsts pārvaldes darbības atbilstība sabiedrības vajadzībām. Šajā kontekstā, pētījuma autoruprāt, rezultatīvo rādītāju sistēma var būtiski uzlabot budžeta izdevumu veidošanās procesu, pretargumentējot viedoklim, ka neefektīvu budžeta izdevumu cēlonis tradicionāli ir atbilstošās metodikas trūkums budžeta apjoma un struktūras veidošanās kontekstā.

Jāuzsver, ka ekonomiskajā literatūrā dažādi autori akcentē atšķirīgas valsts sektora darbības rezultātu izvērtēšanas metodes, un joprojām nepastāv vienots viedoklis par rezultatīvo rādītāju formulējumu. Par to liecina fakts, ka valstīs, kur ir ieviesti valsts finanšu izmantošanas rezultatīvie principi, tie ir formulēti ļoti atšķirīgi, un nav izveidota rezultatīvā rādītāja vienota definīcija. Tomēr valsts pārvaldes darbības efektivitātes noteikšanā kā visaktuālākie ir akcentēti rezultatīvo rādītāji, jo tie vērsti uz valsts pārvaldes izdevumu izvērtēšanu konkrētu valdības darbības mērķu, uzdevumu īstenošanā.

Secinājumi **Conclusions**

1. Mūsdienās valstu budžetu jomā būtiska uzmanība ir jāpievērš tādiem valsts finanšu organizatoriskajiem jautājumiem kā valsts izdevumu struktūras izvērtēšana un to vadības sistēmu pārskatīšana, kuras iepriekšējos gados ietekmēja valdības funkciju un līdz ar to valsts budžetu pieaugumus. Tas aktualizē valsts pārvaldes strukturālo pārmaiņu nepieciešamību. Šajā kontekstā būtiski ir veidot sistēmisku pieeju, ietverot atbildes uz jautājumiem: kas valdībai jā dara? kā to var izdarīt? kādi ir efektīvākie darbības risinājumi? Tas viss nosaka nepieciešamību pilnveidot valsts budžeta izdevumu plānošanas procedūras, un nozīmīgs kļūst tāds problēmjautājums kā valsts sektora darbības efektivitātes izvērtēšana.
2. Izteikta uzmanība valsts sektora darbībai tika pievērsta situācijā, kad 2007.g. ASV sākusies, kopš 2008.g. pārņemot arī Eiropas valstis, ekonomiskā krīze negatīvi ietekmēja valdību finanšu kapacitāti: samazinājās nodokļu ieņēmumi budžetos, pieauga budžetu deficīti, kas kritiski palielināja valdību kopējos parādus. Līdz ar to aktualizējās jaunas publiskās vadības (New Public Management) principu ieviešanas nepieciešamība valsts sektora darbībā
3. Valsts pārvaldes darbības efektivitātes izvērtēšanas jautājumi ir iekļauti pētījumos gan makroekonomiskajā kontekstā (J.E. Stiglitz), gan valsts pārvaldes organizācijas kontekstā (A.Premchand, M.Holzer, D.M.Fick, A.Afonso, V.Tanzi u.c.), gan arī publisko finanšu kontekstā (Dž.Miller,

- B.H.Potter, J.Diamond u.c.). Līdz ar to var apgalvot, ka ekonomiskajos pētījumos valsts darbības efektivitātes jēdziens tiek vērtēts no dažādiem aspektiem, kas rada zināmu problemātiku vienotas izpētes metodoloģijas izveidē.
4. Veicot pastāvošo viedokļu izpēti par valsts pārvaldes darbības izvērtēšanas iespējām, pirmkārt, var secināt, ka valsts sektora darbības izvērtēšana ir pozicionējusies kā pētījumu objekts dažādos zinātnes virzienos (ekonomika, vadība, politika u.c.). Līdz ar to tiek izvirzītas daudzpusīgas pieejas valsts pārvaldes darbības vērtēšanas sistēmas izveidei. Otrkārt, jāuzsver, ka pētījumi šajā jomā ir diezgan haotiski, savstarpēji nesaistīti. Joprojām ekonomisti nav izveidojuši vienotu metodiku, kas dotu iespēju izprast sakarības starp valsts pārvaldes iestāžu izmaksām un iestāžu nodrošināto pakalpojumu rezultātiem. Kā būtiskākais arguments tiek minēts, ka valsts sektora darbības efektivitātes paaugstināšanas problemātiku pēta dažādu zinātnes nozaru pārstāvji, un tiek izmantota arī atšķirīga terminoloģija.
 5. Nostiprinoties viedoklim, ka valsts pārvaldē ir ierobežotas iespējas izmantot privātajam sektoram raksturīgus efektīvas un mērķtiecīgas darbības novērtēšanas elementus, attīstītajās valstīs budžeta procesa reformēšanas gaitā pakāpeniski ar mērķi nodrošināt publiskā sektora pārvaldes efektivitātes izvērtēšanu tika izstrādāta un piedāvāta rezultatīvo rādītāju sistēma. Par galveno tās kritēriju izvirzīta valsts pārvaldes darbības atbilstība sabiedrības vajadzībām.
 6. Ekonomiskajā literatūrā dažādi autori akcentē atšķirīgas valsts sektora darbības rezultātu izvērtēšanas metodes, un joprojām nepastāv vienots viedoklis par rezultatīvitātes rādītāju formulējumu. Par to liecina fakts, ka valstīs, kur ir ieviesti valsts finanšu izmantošanas rezultatīvie principi, tie ir formulēti ļoti atšķirīgi, un nav izveidota rezultatīvā rādītāja vienota definīcija. Līdz ar to autores piedāvā valsts pārvaldes darbības efektivitātes noteikšanā kā visaktuālākos akcentēt rezultatīvitātes rādītājus, jo tie vērsti uz valsts pārvaldes izdevumu izvērtēšanu konkrētu valdības darbības mērķu un uzdevumu īstenošanā.

Summary

Nowadays, in the sphere of government budgets essential attention has to be paid to such organizing issues of government finances as evaluation of the structure of government expenditure and revision of those administration systems, which in previous years influenced government functions and consequently the increase of the government budget. It emphasizes the necessity for structural changes in the state administration. In this context it is important to create a systematic approach, including

answers to the questions: What must the government do? How can it be done? Which are the most efficient solutions? All of it prescribes a necessity to improve the procedures of planning government budget expenditure and a special attention has to be paid to the issue of evaluation of operational efficiency of the public sector.

The issues of evaluation of operational efficiency of the public sector are included in research studies in various spheres: macroeconomics (J.E. Stiglitz), organization of state administration (A.Premchand, M.Holzer, D.M.Fick, A.Afonso, V.Tanzi etc.), public finances (Dž.Miller, B.H.Potter, J.Diamond etc.). They drew attention in the USA in the 1970s- 80s and in Europe at the beginning of the 21st century when the increase of the budget deficit made the society to become more and more dissatisfied with growing expenses at government and municipality levels.

After studying existing opinions on evaluation options of public sector operations, one can draw conclusions that research studies in this sphere are rather chaotic and mutually unrelated. Economists have not made unified methods yet, which could help to understand a connection between expenditure of state administration institutions and results of services provided by these institutions. One of the most important arguments is that the issue of increasing operational efficiency of the public sector is being studied by so many different scientific branches, and they also use a different terminology.

As there is an opinion that the state administration have limited possibilities to use elements characteristic of the private sector to evaluate efficient and purposeful activities, during the reforms of budget procedures the developed countries have elaborated and offered a system of performance indicators in order to gradually ensure efficiency evaluation of the public sector operations. Its main criterion is the conformity of state administration operations to the needs of the society.

In economic literature various authors emphasize different methods for evaluation of work results of the public sector, and there is not a unified opinion on the formulation of performance indicators.

During the reforms of government budgets, there appeared a necessity to emphasize the results of current programmes in budget preparation. It means that institutions have to identify the results of the programmes they have already implemented when they decide on their tasks and make a demand for budget funds. Thus, a new approach to budget making determined a necessity to integrate information not only on government activities but also their results in the budget procedure.

When making a result-oriented budget and planning expenditure, it is necessary to follow not only the aims of particular political programmes and their implementation activities but also to take into consideration the evaluation of results by using quantitative and also qualitative measures. Such a system offers a chance to move from the control of investments to the control of results or gains, which ensures more efficient planning of budget expenditure.

Literatūra References

- Managing Public Expenditure. A Reference Book for Transition Countries* (2001). - ed. by Allen, R., Tommasi, D., Paris.
- Mikesell, J.L. (2007). *Fiscal Administration: Analysis and Applications for the Public Sector*. Belmont: USA.
- Premchand, A. (1993). *Public Expenditure Management - IMF*: Washington.
- Premchand, A. (2006). *Controlling Government Spending: The Ethos, Ethics, and Economics of Expenditure Management*. Oxford University Press.
- Public Productivity Handbook* (1992). - ed.by Holzer M., Marcel Dekker, Inc.
- Public Sector Performance: the Critical Role of Evaluation* (1998). ed. by Mackay, K., The World Bank, Washington.
- Stiglitz, J.E. (1988). *Economics of the Public sector*. Princeton University Press.
- Enhancing the effectiveness of public spending: experience in OECD countries*. (2004). Working paper, OECD, Department of Economics.
- Performance Management in Government. Contemporary Illustrations* (1996). Working paper, OECD, Department of Public Management.
- Baltina, I. (2010). Valsts pārvaldes darba efektivitātes novērtēšanas problēmas Latvijā. *Scientific Journal of Riga Technical University Economics and Business. Economy: Theory and Practice*, Vol.20, 19-25
- Fatemi, M., & Behmanesh, M.R. (2012). New Public Management Approach and Accountability. *International Journal of Management, Economics and Social Sciences*, Vol.1(2), 42-49.
- Guerrero – Orozco, O. (2014) *The end of New Public Management*. Downloaded from http://papers.ssrn.com/sol3/cf_dev/AbsByAuth.cfm?per_id=2173880#show2476878
- Jurd, A. (2011). *Public Service Labour Productivity*. UK Centre for the Measurement of Government Activity (UKCeMGA), part of the Office for National Statistics, pp. 3-20
- Mandl, U., Dierx, A., & Ilzkovitz, F. (2008) *The effectiveness and efficiency of public spending. European Commission, Economic Papers*. Downloaded from http://ec.europa.eu/economy_finance/publications
- Levy, R. (2010). New Public Management. End of an Era. *International Journal „Public Policy and Administration”*, Vol.25, Nr.2, 234-24.
- Long, K., & Franklin, M. (2010). Multi-factor Productivity: Estimates for 1994 to 2008. *Economics and Labour Market review*, Vol.4 (9), 67-72.
- Kotāne, I. (2014). Komercedarbības efektivitātes jēdziens un tā interpretācija. *Sociālo zinātņu žurnāls Latgales tautsaimniecības pētījumi*, Nr.1 (6), 92.-111.
- The public-sector productivity imperative* (2011). Public Sector Copyright McKinsey and Company, 1-4
- Сивашева, Н.М. (2005). *Пути повышения эффективности расходов государственного бюджета*. Московский Государственный Университет, Москва (dissertation).